

Ulkoilukaupunki Heinola - maastopyöräilyn edistämistä polkaisu kerrallaan

Teksti: Tiina Riikonen, Suomen Latu ry

Taustatiedot:

Matti Nieminen, liikuntapäällikkö, Heinolan kaupunki

Seppo Rautiainen, Heinolan Latu ry

Jussi Pikkarainen, Heinolan Mountain Bike Club

Toni Tiainen, Lahti Trail Runners ry

Heinola ulkoilukaupunkina

Heinolan on noin 30 000 asukkaan kaupunki Päijät-Hämeessä Lahden seutukunnalla. Heinola on vahvasti sitoutunut ulkoilureittien kehittämiseen. Ulkoilureitit on Heinolassa nähty tärkeinä palveluina asukkaille ja ulkoilun merkitys hyvinvointiin ja terveyteen on lähtökohtaisesti mukana kaikessa päätöksenteossa. Esimerkiksi kaava-suunnittelussa yhteistyö toimii erinomaisesti ja kaavoittaja ottaa aina yhteyttä reittivastaavaan. Myös kaupungin teknisen toimialan ja ympäristötoimialan kanssa tehdään kiinteää yhteistyötä. Päijät-Hämeen muiden kuntien kanssa tehdään reittiasioissa alueellista yhteistyötä.

Heinolassa on laajat ulkoilureitistöt sekä kesäkäyttöön että talvikäyttöön. Lähireittien lisäksi erityisen tärkeä on 12 km mittainen ympärivuotinen valaistu Ilvespolku Heinolan keskustasta Vierumäelle sekä Vierumäellä urheiluopiston alueen reitistö. Lisäksi Paistjärven alueella (ent. Heinolan maalaiskuntaa) on yhdessä Metsähallituksen kanssa toteutettu retkeilyä palveleva reitistö taukopaikkoineen. Retkeilyä palvelee lisäksi Heinolan ja Iitin Vuolenkosken välinen Juustopolku-patikkareitti. Heinola on ollut mukana SULKA II – hankkeessa, jossa kartoitettiin eri kuntien ulkoilu-olosuhteita ja kuntalaisten tarpeita ja toiveita ulkoilumahdollisuuksien parantamiseksi. Ulkoilun olosuhteita kehitetään palvelemaan kaikkia asukkaita ja lisäämään asukkaiden liikkumista. Heinolan kaupungin ulkoilureittityön ”sielu” on liikuntapäällikkö Matti Nieminen. Kaupunki tekee jatkuvaa yhteistyötä eri liikuntaseurojen kanssa.

Maastopyöräily osana ulkoilua

Kaikilla kaupungin merkityillä ulkoilu- ja retkeilyreiteillä saa myös pyöräillä. Rajoituksena on vain, että talvella ei saa ajaa hoidetuilla laduilla. Kaupungin mailla pyöräilyä ei ole rajoitettu myöskään luontoalueiden muilla poluilla. Heinolan vahvuuksia maastopyöräilyn kannalta ovat eritasoiset merkityt ulkoilu- ja retkeilyreitit ja useat taukopaikat (laavuja, tulipaikkoja, uimapaikkoja) sekä vaihtelevat maastot ja kauniit maisemat. Alueella on siis hyvä potentiaali myös maastopyöräilyyn ja myös retkeilylliseen pyöräilyyn maastoissa. Liikuntatoimen henkilökunnassa on maastopyöräilyä harrastavia henkilöitä. Maastopyöräilyn olosuhteita kehitettäessä on aina eduksi, jos kaupungin omassa organisaatiossakin on lajiasiantuntemusta: lajin tarpeet on helpompi saada kuuluviin ja niihin on helpompi vastata, kun asia on virkamiehillekin tuttu. Heinolan kaupunki edistää pyöräilyä myös erilaisilla asukkaille suunnatuilla pyöräilykampanjoilla ja maastopyöräily on otettu osaksi kampanjointia.

Maastopyöräilytieto ulkoilukartalle

Heinolan kaupungin ulkoilukartta uudistettiin. Kartoitustyöhön palkattiin paikkatietoinsinööri ja reittien kehittämisessä olivat mukana eri hallintokunnat sekä eri maastoliikuntalajien harrastajat. Uuteen ulkoilukarttaan (2015) merkittiin uutena myös mtb-reittejä. Aiempi ulkoilukartta oli muuten hyvä, mutta

maastopyöräilymahdollisuudet eivät erikseen käyneet siitä ilmi. Vanhallakin kartalla oli merkitty pyörätiet ja reittiehdotuksia retkipyöräilyyn maanteillä, mutta maastoreitit oli kartalla nimetty esim. ”retkeilyreitti” ja ”hiihtolatu”. Nyt kartan maastoreiteilläkin käyttötapana tuodaan esiin myös pyöräily: maastopyöräilijä löytää helposti ajettavia reittejä ja toisaalta muut käyttäjät tietävät, että reiteillä myös pyöräillään ja pyöräilykin on reiteillä sallittu ja suositeltu liikkumistapa. Esimerkiksi Ilvespolku ja kaupungin läheiset kuntoreitit sopivat vähemminkin maastopyöräilykokemusta omaaville: mäkiiset reitit sopivat maastollisesti kuntoajoon ja maisemiltaan myös rauhallisempaan retkiajoon, mutta hyväpintaisina ja leveähköinä ne ovat ajoteknisesti helppoja. Juustopolku ja muut retkeilyreiteinä merkityt polut taas sopivat parhaiten kokeneemmille maastopyöräilijöille, sillä kapeina ja maastonmukaisina, ei-rakennettuina polkuina niillä vaaditaan ajotekniikkaa. Polkuverkostoon on yhdisteltävissä myös alueen metsäteitä, joten reitistöllä saa tehtyä eri mittaisia joko helpompia tai vaativampia lenkkejä. Merkittyjä reittejä pitkin saa tehtyä yhtenäisiä lenkkejä muutamasta kilometristä jopa yli 40 km mittaiseen lenkkiin. Ulkoilukartta on saatavissa sekä printtikarttana että sähköisenä karttana kaupungin verkkosivuilla.

Poluista reittiehdotuksia lajiharrastajille

Kaupungin ydinalueella ja välittömässä läheisyydessä on laajoja polkuverkostoja, jotka ovat muodostuneet ulkoilun seurauksena. Vaihteleva harjumaasto sekä kovapohjaiset ja kulutusta hyvin kestävät polut sopivat hyvin myös maastopyöräilyyn ja alueelta löytyy toisaalta helppoja, mutta toisaalta myös kokeneille harrastajille riittävän haasteellisia polkuja. Alueella onkin harrastettu maastopyöräilyä jo pitkään ja lajin harrastajat tuntevat parhaat polut. Merkittyjen kuntoreittien ja retkeilypolkujen pyöräilykäytön lisäksi uudelle kartalle merkittiin erikseen muutamia polkuja merkinnällä ”maastopyöräreitti” ja ”maastopyöräilyreitti, vaativa”. Nämä ovat luonnonmukaisia polkuja, joilla ei ole reittimerkintöjä maastossa, siis ne ovat eräänlaisia reittiehdotuksia. Kartalle merkityt reittiehdotukset ovat maastopyöräilijöiden vakituksessa käytössä olleita polkureittejä. Harrastajat tallensivat eniten käyttämiään polkuja gps:llä ja ne siirrettiin karttapoluun. Ulkoilukartalle merkittävien reittiehdotusten valinnassa oli mukana liikuntatoimen maastopyöräilevä työntekijä. Nyt parhaat polut ovat kartan avulla myös uusien mtb-harrastajien ja vieraspaikkakuntalaistenkin löydettävissä.

Maastopyöräilymahdollisuuksista ei vielä ole tietoja kaupungin liikuntapaikkasivuilla. Tarkoitus on edelleen kehittää maastopyöräilyreitistöä ja siitä tiedottamista. Reittien tarkempi vaativuusluokittelu ja polkujen mahdollinen merkkäminen maastoon on suunnitteilla.

Sähköinen ulkoilukartta (maastopyöräilypolut merkitty sinisellä, vaativat polut katkoviivana):

<http://www.heinola.fi/library/files/5587a29e9635ebe83e000b4/2014Heinolaulkoilukartta20151.jpg>

Harrastajayhteistyötä ulkoilureittien kehittämisessä

Ulkoilukartan uudistustyössä kaupunki teki yhteistyötä eri lajien harrastajien kanssa. Kartan uudistamisella pyritään lisäämään alueen luontoliikuntamahdollisuuksien tunnettavuutta ja saamaan lisäkäyttöä olemassa oleville merkityille reiteille. Lajikirjo samoilla poluilla on myös liikunnan rikkautta. Eri lajien näkeminen reiteillä ehkä innostaa kokeilemaan myös itselle uusia liikuntalajeja ja sitäkin kautta reittien yhteiskäyttö aktivoi asukkaita liikkumaan. Esimerkiksi uudempien ja kasvavien maastolajien eli polkujuoksun ja maastopyöräilyn yhteiset intressit ja tarpeet saatiin hyvin mukaan uuden ulkoilukartan reittiverkostoon. Toisaalta pyöräilijät ja myös aktiiviset polkujuoksijat käyttävät pitkiäkin maastoreittejä koko matkaltaan, joten polut pysyvät paremmin auki ja houkuttelevat sitä kautta myös patikoitsijoita käyttämään pidempiäkin reittejä. Maastopyöräilijöiden tietotaitoa ja aluetuntemusta karttauudistuksessa edusti Heinolan Mountain Bike Club ja Thriathlon Club Heinola. Polkujuoksun tarpeita ja näkemyksiä edusti polkujuoksuseura Lahti Trail Runners ry ja muuta ulkoilua ja retkeilyä edusti Heinolan Latu ry. Karttauudistuksessa eri ulkoilulajit ja reittien yhteiskäyttö eri lajeihin saatiin otettua hyvin huomioon.

Tapahtumat liikuntareittien kehittämisessä: Juustopolku

Heinolan Latu ry tekee mittavaa vapaaehtoistyötä Heinolan ulkoiluolosuhteiden eteen. Kaupunki ja Heinolan Latu on jo monet vuodet järjestänyt arkipyöräilyyn ja lähiliikuntaan kannustavan kampanjan, Kaupunkipyöräily-tapahtuman. Viime vuosina Kaupunkipyöräilyssä on ollut tiepyöräilyn vaihtoehtona myös maastopyöräily ja käytäntöä tullaan jatkamaan. Kaupunkipyöräilyn tavoitteena on paitsi liikunnan lisääminen ja kestävätkä liikkumistavat myös kotikaupungin tekeminen tutuksi asukkaille.

Juustopolku on n. 17 km mittainen perinteinen, historiallinen kulkureitti litin Vuolenkosken ja Heinolan välillä. Ajan saatossa polku alkoi välillä jo kadota metsätöiden ym. muun maankäytön sekä polun vähäisen käytön seurauksena. Heinolan Latu ry merkinnyt ja ylläpitänyt polkua jo pitkään sekä ylläpitää myös laavuja ja pitkospuita reitin varrella. Latuyhdistys järjestää vuosittaisen Juustopolku-tapahtuman, jolla reittiä tehdään tunnetuksi ja polku tallautuu paremmin auki. Juustopolku-tapahtuma on järjestetty jo yli 30 vuotta ja tapahtumassa on ollut vuosittain useita satoja osallistujia. Tapahtuma on lisännyt asukkaiden kotiseututuntemusta ja tietoa vanhan reitin kulttuurihistoriallisesta merkityksestä.

Juustopolun esite ja reittikuvaus: <http://www.outdoorsfinland.fi/reitti/juustopolku/>

Heinolan Latu ry ja Juustopolku-tapahtuma <http://heinolanlatu.suomenlatu.org/juustopolku/>

Heinola keskustan ja Vierumäen välinen Ilvespolku-ulkoilureitti ja poikittaiset yhdysreitit Juustopolulle mahdollistavat useita erimittaisia ympyrälentkejä Heinolan, Vierumäen ja Vuolenkosken alueilla. Vanhan Juustopolun lisäksi Vuolenkoski-Vierumäki –välillä (n 8 km) on linjattu uutta polkua. Reittityöt ovat tehneet kaupunki ja Heinolan Latu yhteistyönä. Reittimerkintöjä on tehty ja tarvitaan vielä lisää. Tavoitteena on yksisuuntaisen reitin yhdistäminen Vierumäen palveluihin ja Heinolan muuhun reittiverkostoon ja sitä kautta useiden ja pitkienkin ympyrälentkien luominen. Uusien reittiyhteyksien alueella on Heinolan kaupungin ja UPM:n maita, joilta on maanomistajien luvat reitille. Yksityiset maanomistajat eivät ole halunneet tehdä kirjallisia sopimuksia, joten sopimukset ovat suullisia. Maanomistajat puoltavat historiallisen reitin säilymistä ja pääosin ovat suopeita myös uusille reittiyhteyksille.

Polkujuoksuseura Lahti Trail Runners järjesti kesällä 2015 ensimmäisen kerran polkujuoksutapahtuman Vierumäki Trail Marathon. Tapahtumapaikkana oli Vierumäen urheiluopiston alue ja 42 ja 15 km mittaiset juoksureitit kiersivät pääosin olemassa olevia ulkoilureittejä ja merkittyjä retkeilypolkuja. Aiemmin osalla retkeilyreitistöä käytön puute on ollut ongelma ja siten polkuja on ollut vaikea löytää. Jatkossa Vierumäen polkujuoksutapahtuman oheen onkin jo suunniteltu maastopyöräilytapahtumaa (v. 2016 jo ehkä 2-päiväinen tapahtuma). Maastopyöräilyllä ja polkujuoksulla on yhteisiä intressejä: vetovoimainen luontoympäristö aktivoi liikuntaan ja käyttö pitää polut auki.

Tapahtuma: <http://www.vierumakitrail.fi/>

Polkujuoksuseura: <http://ltrc.fi/index.html>

Kuvia polkujuoksutapahtumasta:

<http://nuuksioclassic.kuvat.fi/kuvat/Vierum%C3%A4ki+Trail+Marathon+2015/>

Muita pyöräilyn kehittämissuunnitelmia Heinolassa

- Metsähallituksella on alkanut pilottihanke Heinolan Paistjärvellä. Alueella on suojelualuetta, jossa on aiemmin kaupungin kanssa yhteishankkeella toteutettua retkeilyn palveluvarustusta, mm. reittiviitoitus ja nuotiopaikkoja. Maastopyöräreitti tulee kulkemaan retkeilyreitien lisäksi valtion talousmetsässä. Valmistuttuaan Paistjärven merkitty maastopyöräreitti on sopiva päiväretkikohde Heinolan lisäksi mm. Lahden, Mikkelin ja Kouvolan seuduilta.
- Heinola on mukana pilottikuntana, mikäli alla mainittu luontomatkaillen maakunnallinen reittienkehittämishanke *Hyvinvointia ja liiketoimintaa retkeilyreitistöistä* toteutuu (ks. lisätiedot alla).

- Heinolan vanhalla motocross-radalla on suunniteltu monitoimista liikuntapaikkaa. Paikka voisi toimia talvella esim. sprinttihilin keskuksena ja kesäkäyttöä varten paikalle toteutettaisiin mm. bmx-pyöräilyrata.
- Suunnitteilla on ollut myös uudenlainen ja monitahoinen hanke työmatkapyöräilyn ja –kävelyn edistämiseksi ja sen kautta maastopyöräilyä olisi tarkoitus tehdä tutuksi myös työmatkapyöräilijöille..

Heinolassa Päijät-Hämeen maakunnallinen pilottihanke, osa Outdoors Finland –kansallista koordinaatio-ohjelmaa, Toteuttaja: LAMK, Liiketalouden ala yhteistyössä Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry:n kanssa

- HANKE: Hyvinvointia ja liiketoimintaa retkeilyreitistöistä
- Esiselvitys 1.1.-31.12.2014, rahoittaja Päijät-Hämeen ELY-keskus/Maaseuturahasto.
- Hankepääällikkönä ja reittien suunnittelijana Päivi Tommola (pyöräsuunnistaja ja maastopyöräilijä).
- Esiselvitys selvittää laajemman, ylimaakunnallisen hankkeen toiminta-alue, viestintäsuunnitelma: monikanavainen informaatio.
- Tavoitteena varsinaisessa hankkeessa mm. reittien käyttömuotojen monipuolistaminen, kohderyhmien huomiointi: maastopyöräily, melonta, esteettömyys, polkujuoksu
- Tavoitteena reittien tunnettuuden ja käytön lisääminen tapahtumien avulla, sidosryhmien välisen reittiyhteistyön kehittäminen, kustannustehokkuus sekä paikallisen virkistyskäytön ja matkailun mahdollisuuksien kehittäminen rinta rinnan
- Toteutushankkeen mahdollinen aika: 2015-2017, rahoitushaku Maaseuturahastoon + mahdollisia osapaketteja muualta (mm. Lahden kaupungin osuus).

Lisätietoja Heinolan ulkoilumahdollisuuksista:

Liikuntapalvelut: <http://www.heinola.fi/liikuntapalvelut>

Ulkoilureitit ja polut: <http://www.heinola.fi/ladut-ulkoilureitit-ja-polut>